

Formueordninger

---

mellem ægtefæller efter gennemførelsen
af særejerreformen i 1990

– særligt om ægtefællers indbyrdes aftalemuligheder

Irene Nørgaard

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

*Formueordninger mellem ægtefæller efter gennemførelsen af særejereformen i 1990
– særligt om ægtefællers indbyrdes aftalemuligheder*
1. udgave, 1. oplag

© 2001 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse eller
mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er
uden forlagets skriftlige samtykke ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Omslagsillustration: Morten Højmark
Tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Chr. Hendriksen & Søn, Skive

Printed in Denmark 2001
ISBN 87-574-0705-03

Forlagets adresse:
Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Lyngbyvej 17
Postboks 2702
2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: fl@djoeff.dk
Homepage: www.djoeff.dk/forlag

Forord

Under udarbejdelsen af den foreliggende afhandling har jeg stedse været ansat ved Afdelingen for Privatret, Juridisk Institut, Aarhus Universitet.

Instituttet har igennem årene givet mig gode arbejdsforhold, bl.a. ved at bevilge mig fritagelse for undervisningsmæssige forpligtelser i forbindelse med, at der fra anden side blev stillet økonomiske midler til rådighed for varetagelsen af "min" undervisning. Sådanne midler er i en periode under afhandlingens første fase blevet bevilget af Aarhus Universitets Forskningsfond og i en periode hen mod dens afslutning af Margot og Thorvald Dreyers Fond. For denne støtte bringer jeg Juridisk Institut, Aarhus Universitets Forskningsfond samt Margot og Thorvald Dreyers Fond min varmeste tak.

Margot og Thorvald Dreyers Fond har tillige ydet økonomisk støtte til afhandlingens udgivelse. Også derfor siger jeg tak.

Det er normalt, at man i forordet takker sin familie for udvist tålmodighed i forbindelse med afhandlingens udarbejdelse. Det vil jeg ikke gøre. Min mand og mine børn har været, som de plejer at være.

I afhandlingen er der ikke taget hensyn til materiale fremkommet efter 1. august 2001.

Århus, august 2001

Irene Nørgaard

Indhold

Forord	V
Fortegnelse over anvendte forkortelser	XVII
Indledning	1
Kapitel 1	3
Kort om dels den legale formueordning og dens retsvirkninger, dels de før 1990 givne muligheder for at fravige denne ordning og endelig reformovervejelserne indtil 1990	
1. Kort karakteristik af den legale formueordning efter 1925-loven og mulighederne for at fravige denne ordning	3
1.1. Den legale formueordning efter 1925-loven	3
1.2. Særligt om vederlagskrav	6
1.3. Mulighederne for at fravige den legale formueordning efter 1925-loven – og formueordningernes præceptivitet	8
2. 1957-udvalgets overvejelser	10
2.1. Bet. 305/1962 – 1957-udvalgets bet. I	10
2.2. Bet. 415/1966 – 1957-udvalgets bet. III	12
3. 1969-udvalgets overvejelser	15
3.1. Bet. 716/1974	16
4. Konklusion vedrørende reformovervejelser fra 1925 til 1990	18
5. Er en formueordning, hvis udgangspunkt er almindeligt formuefællesskab, en tidssvarende ordning?	19
Kapitel 2	29
1990-Reformen og mulighederne for at fravige den legale formueordning efter 1990-reformen	
1. Om 1990-reformens tilblivelse og kort om dens indhold	29
1.1. Om 1990-reformens tilblivelse	29
1.2. Kort om 1990-reformens hovedindhold	30

1.3. Foreløbig konklusion om 1990-reformen	31
1.4. Hvordan er reformen i store træk blevet fortolket?	32
1.5. Denne fremstillings overordnede opfattelse af reformen	38
2. Generelt om udgangspunktet for fortolkningen af aftalefrihedens grænser	40
3. Skilsmisssæreje – Fuldstændigt særeje	44
3.1. Begreber og terminologi	44
3.1.1. Generelt om begreber og terminologi – særligt om begrebet skilsmisssæreje	44
3.1.2. Konklusion	47
3.2. Fuldstændigt særeje	47
3.3. Skilsmisssæreje	48
3.3.1. Skilsmisssæreje under ægteskabet	50
3.3.1.1. Skilsmisssæreje er ikke "særeje" under ægteskabet	50
3.3.1.2. Skilsmisssæreje og de enkeltregler, der er aktuelle også under ægteskabet	53
3.3.1.2.1. Samtykkereglerne i RVL §§ 18-19	53
3.3.1.2.2. Vederlagskravsreglerne i RVL § 23	54
3.3.1.2.3. Bosondringsreglerne i RVL § 38	55
3.3.1.2.4. Testationskompetencereglen i AL § 66, stk. 2	57
3.3.2. Skilsmisssæreje ved separation og skilsmisse	58
3.3.3. Skilsmisssæreje er fælleseje på dødsboskifte	58
3.3.4. Konklusion om skilsmisssæreje	59
4. Hvilken del af formuen kan en særejebestemmelse omfatte?	60
4.1. Genstandsbestemt særeje	60
4.2. Brøkdelsæreje	61
4.2.1. Brøkdelsæreje – særeje i begrænset omfang, eller fælleseje med skævdeling?	61
4.2.2. Brøkdelsæreje om en ægtefælles hele formue	62
4.2.3. Brøkdelsæreje om enkelte aktiver	63
4.2.4. Kombinationer med brøkdelsæreje	64
4.3. "Anpartssæreje"	64
4.3.1. Hvordan er anpartssæreje karakteriseret?	65
4.3.2. Anpartssæreje ctr. vederlagskrav – hjemmelsproblemet	66
4.3.3. Er anpartssæreje bedre til at løse sammenblanding-problemer end vederlagskravsreglerne?	68
4.3.4. Anpartssæreje og gæld	80
4.3.5. Vederlagskrav som supplement til anpartssæreje?	81
4.3.6. Konklusion om anpartssæreje	81
4.4. Beløbssæreje/sumsæreje	82

4.4.1. Begreb	82
4.4.1.1. Det ikke-genstandsrelaterede sumsæreje	83
4.4.1.2. Det ikke-genstandsrelaterede sumfælleseje	87
4.4.1.3. Konklusion vedrørende det ikke-genstandsrelaterede sumsæreje og sumfælleseje	88
4.4.2. Genstandsrelateret sumsæreje eller sumfælleseje uden en bestemt prioritetsplads	88
4.4.3. Det prioritetsbestemte sumsæreje eller sumfælleseje	91
4.4.3.1. Det prioritetsbestemte sumsæreje	91
4.4.3.2. Det prioritetsbestemte sumfælleseje	92
4.4.4. Konklusion vedrørende det genstandsrelaterede og det prioritetsbestemte sumsæreje eller sumfælleseje	94
4.4.5. Pristalsregulering af eller forrentning af sumsæreje og sumfælleseje	95
4.4.6. "Lånesumsæreje/-fælleseje" mellem særeje og fælleseje eller mellem særeje og uskiftet bo?	98
4.4.7. Praksis om beløbsbestemmelser, dennes rækkevidde og sumsæreje ctr. vederlagskrav	100
4.4.7.1. Praksis om beløbsbestemmelser	100
4.4.7.2. Fastlæggelse af rækkevidden af afgørelserne	102
4.4.7.3. Sumsæreje eller vederlagskrav?	103
4.4.8. Konklusion vedrørende sumsæreje og sumfælleseje	104
4.4.9. Bestemmelser om værdistigninger og forøgelse af egenkapital	104
4.5. En særejebestemmelse kan angå kun den ene ægtefælles formue – og den må ikke angå ægtefællernes samlede formue under ét	105
4.6. Surrogater	106
4.6.1. Hvad kan bestemmes om surrogater – kompetensens omfang?	106
4.6.1.1. Surrogater for fælleseje	107
4.6.1.2. Surrogater for særeje	107
4.6.1.3. Bestemmelsen om "andet" skal isoleret set være gyldig	107
4.6.1.4. Bestemmelsen skal overholde formkrav og ikke stride mod tredjemandsbestemmelse	107
4.6.1.5. Generelle surrogatbestemmelser eller bestemmelser om bestemte genstande	108
4.6.1.6. Kan surrogatbestemmelser intensivere eller udvide særejet?	109

4.6.1.7. Surrogatbestemmelser og vederlagskrav efter RVL § 23, stk. 3	111
4.6.1.8. Konklusion om surrogatbestemmelser	112
4.6.2. Surrogationsprincippet, når der til erhvervelsen af et aktiv er medgået såvel fælleseje som særeje – eller midler fra begge ægtefæller	113
4.6.2.1. Eventuelle krav til udbetalingens størrelse	117
4.6.2.2. Tredjemandsbestemt særeje og surrogation	119
4.7. Fremtidige erhvervelser	120
4.7.1. Fremtidige erhvervelser ctr. surrogater	120
4.8. Medfører ægtepagtsbestemmelser om fremtidige erhvervelser og om surrogater særlige krav til beskrivelsen i ægtepagten?	123
4.8.1. Artsbestemt særeje – det til enhver tid værende indbo, aktier, sommerhus m.v.	126
4.8.2. Kontant indestående beløb	129
4.8.2.1. Sammenblandingproblemet	130
4.8.2.2. Nærmere om løsningen af problemet med sammenblandede midler	132
4.8.3. De skattebegünstigede kapitalpensionsforsikrings- og kapitalpensionsopsparingsordninger samt ratepensions- forsikrings- og ratepensionsopsparingsordninger	136
4.8.3.1. Konklusion om skattebegünstigede kapital- og ratepensionsordninger	141
4.8.4. Erhvervsvirksomheder m.v.	142
4.8.4.1. Konklusion vedrørende erhvervsvirksomheder	156
4.9. Indtægter	158
4.9.1. Kompetencens omfang	158
4.9.2. Særejebestemmelser truffet før 1.10.1990	159
4.10. Gæld	161
5. Andre betingelser eller begrænsninger	165
5.1. Generelt om tidsbegrænsninger	166
5.1.1. Mere vidtgående særejeordning ved udløbet af en tidsbegrænset særejebestemmelse?	167
5.1.2. Tidsmæssige kriterier for begrænsning af særeje	169
5.1.2.1. Aftalte tidsbegrænsninger	171
5.1.2.2. Tidsbegrænsning af tredjemandsbestemt særeje	172
5.1.2.3. Separation og samlivsgenoptagelses betydning for tidsbegrænsninger	173
5.1.2.4. Uskiftet bos betydning for tidsbegrænsninger	174
5.1.3. Konklusion om tidsbegrænsninger	174

5.2. Særejeaftrapningsordninger	175
5.3. Fuldstændigt særeje alene med henblik på en af ægtefællernes død	176
5.3.1. Formuernes status lægges fast ved førstafdødes død	177
5.3.2. Formuens status under ægteskabet, når ægtefællernes dødsrækkefølge afgør særejets omfang	178
5.3.3. Fuldstændigt særeje, hvis en bestemt af ægtefællerne dør først	179
5.3.4. Fuldstændigt særeje for længstlevende/førstafdøde ægtefælle	182
5.3.5. Hvilke konsekvenser har kombinationer med særeje for længstlevende – for arv og for uskiftet bo?	183
6. Kombinationer af begrænsede og betingede særejebestemmelser	186
7. Foreløbig konklusion om, hvilke bestemmelser der kan træffes i medfør af RVL § 28 (og § 28 a)	189
Kapitel 3	191
Formuesystemernes (formueordningernes) præceptivitet og supplerende aftaler til en i øvrigt lovligt valgt formueordning	
1. Baggrunden for, at lovens formuesystemer er præceptive	193
2. Problemstillinger	195
3. Aftaler i forbindelse med en aktuel skiftesituation	198
3.1. Skal en separation eller skilsmisse være besluttet, for at aktualitetskravet er opfyldt?	201
3.2. Ægtepagtsformen i relation til aftaler indgået med henblik på en konkret forestående separation eller skilsmisse	205
3.3. Konklusion vedrørende aftaler i forbindelse med en aktuel skiftesituation	207
4. Aftaler før og under ægteskabet (aftaler, der <i>ikke</i> er indgået i forbindelse med en aktuel skiftesituation)	208
4.1. Praksis om aftaler, der etablerer en (ulovlig) formueordning eller fraviger den valgte formueordnings retsvirkninger	209
4.2. Konklusion om aftaler, der etablerer en (ulovlig) formueordning eller fraviger den valgte formueordnings retsvirkninger	228
4.3. Formueretlige aftaler mellem ægtefæller ctr. aftaler, der fraviger formueordningerne eller disses retsvirkninger	231
4.3.1. Overordnede betragtninger	232

4.3.2. Aftaler om rettigheder på separations- eller skilsmissekifte	233
4.3.3. Aftaler om rettigheder på dødsboskifte og ret til uskiftet bo	236
4.3.4. Særligt om boslodsafkald, skævelingsaftaler, aftaler om "kompensation", forhåndsftaler om krav efter ÆL § 56, gældsbreve o.l.	240
4.3.5. Aftaler om rådighed, rådighedsindskrænkninger og hæftelse under ægteskabet	247
4.3.5.1. Særligt om samtykke til dispositioner over bolig, indbo m.v., RVL §§ 18 og 19	247
4.3.5.2. Fuldmagt	249
4.3.5.3. Aftaler om samtykke til dispositioner over genstande, der ikke er omfattet af RVL §§ 18-19	251
4.3.5.4. Aftaler om hæftelse	252
Kapitel 4	253
Om virkningen af, at ægtefæller har indgået ulovlige formueordningsaftaler eller tillægsaftaler til lovlige formueordningsaftaler	
1. Indledning	253
2. Ægtefæller har i ægtepagtsform aftalt noget, som ikke er tilladt	258
3. Ægtepagten suppleret med en formløs tillægsaftale	269
4. Ugyldige aftaler, der vedstås	278
Kapitel 5	283
Tredjemandsbestemt særeje og fælleseje	
1. Tredjemandsbestemt særeje og fælleseje	283
1.1. Kan en gavegiver eller arvelader indsætte individuelle særejevilkår for gaven eller arven?	284
1.2. Tredjemandsbestemmelser om særeje, når modtageren af arv eller gave bliver gift flere gange	285
1.3. Tredjemands særejebestemmelser, når kun en del af et aktivs værdi overdrages ved gave	288
1.3.1. Retstilstanden før særejereformen fra 1990	289
1.3.2. Medfører 1990-reformen nogen ændring i retstilstanden?	297

1.4. Fortolkning af formueordningsbestemmelser truffet af tredjemand og ægtefællers mulighed for at ændre sådanne bestemmelser	300
--	-----

Kapitel 6 .....

Formueordningens betydning for regler, der gælder under ægteskabet, ved separation eller skilsmisse, ved samlivsgenoptagelse, ved dødsboskifte og ved uskiftet bo

1. Regler, der relaterer sig til dispositioner under ægteskabet	308
1.1. RVL §§ 18-19 – samtykkereglerne	308
1.2. RVL § 23 – vederlagskrav	309
1.3. RVL § 38 – bosondring	310
1.4. AL § 66, stk. 2 – ægtefællers testationskompetence over fælleseje	311
2. Regler vedrørende separations- eller skilsmissekifte. ÆL § 56. Samlivsgenoptagelse efter separation	311
2.1. Generelt	311
2.2. Særlige kvantitative regler – vederlagskrav og ÆL § 56	312
2.3. Samlivsgenoptagelse efter en separation	313
3. Regler vedrørende dødsboskifte	315
3.1. Om AL §§ 24 b, c og d, og AL § 66	315
3.1.1. Skilsmisssæreje	324
3.1.2. Brøkdelsæreje, når en brøkdæl er fuldstændigt særeje ..	325
3.1.2.1. Den kvantitative behandling af brøkdelsæreje, hvor en brøk er fuldstændigt særeje	325
3.1.2.2. Kvalitative regler i relation til brøkdelsæreje, hvor en brøkdæl er fuldstændigt særeje	325
3.1.3. Tidsbegrænset fuldstændigt særeje	328
3.2. Andre regler i AL, i relation til hvilke formueordningen kan have betydning	329
3.2.1. Reglerne i AL § 32-33 om afkortning af arveforskud ydet af fælleseje	329
3.2.2. AL § 48 om længstlevendes mulighed for at ændre et gensidigt testamente med klausul om formuens senere fordeling	329
3.2.3. AL § 7 b, stk. 2 – ægtefællens ret til suppleringsarv	331
3.2.4. AL § 24	332
3.3. Vederlagskravsreglen i RVL § 23	336
3.4. Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3, 2. pkt.	336

4. Uskiftet bo	336
4.1. Hvilke formueordninger indgår – og hvordan indgår de – i det uskiftede bo? Længstlevendes arv efter førstafdøde	337
4.1.1. Skilsmisssæreje	337
4.1.2. Tidsbegrænset fuldstændigt særeje	338
4.1.3. Brøkdelsæreje	338
4.1.3.1. Førstafdødes brøkdelsæreje	338
4.1.3.2. Længstlevendes brøkdelsæreje	340
4.1.4. Længstlevendes arv efter førstafdøde	343
4.2. Uskiftet bo og længstlevendes særeje under det uskiftede bo og ved skifte af det uskiftede bo	344
4.2.1. Bevisbyrdereglen i AL § 23	345
4.2.2. Dispositioner mellem det uskiftede bo og længstlevendes særeje	346
4.2.3. Vederlagskrav mellem det uskiftede bo og længstlevendes særeje	347
4.3. Længstlevendes testationskompetence, når længstlevende har særeje	348

Kapitel 7 .....

Vederlagskrav

1. Vederlagskravreglerne i RVL § 23, stk. 2 og 3, ved blandede formueordninger	352
1.1. Hvilke formuebevægelser mellem forskellige formuearter udløser ret til vederlagskrav efter RVL § 23, stk. 2 og 3?	355
1.1.1. Særligt om skilsmisssæreje	356
1.1.2. Særligt om brøkdelsæreje og tidsbegrænset særeje	360
1.2. Hvilke dispositioner udløser ret til vederlagskrav efter RVL § 23, stk. 2 og 3? – Forholdet til surrogationsprincippet ..	360
1.2.1. Erhvervelser	361
1.2.2. Fællesejemidler anvendt til forbedring af særeje, og særejemidler anvendt til bedste for bodelen. Betaling af gæld, gældsftergivelse, eget arbejde, løbende forbrug og vedligeholdelse	362
1.2.3. Negativt særeje på skifte	365
1.3. Hvornår skal en disposition være foretaget for at kunne medføre ret til vederlagskrav efter RVL § 23, stk. 2 og 3?	366
1.3.1. Uskiftet bo	366
1.3.2. Dispositioner foretaget før ægteskabet	368

1.3.3. Efter skæringsdagen – samlivsgenoptagelse efter separation	372
1.4. Fastsættelse af størrelsen af vederlagskrav	374
1.4.1. Skal formueforskydningen være væsentlig?	374
1.4.2. Anvendelse af løbende indtægter	376
1.4.3. Størrelsen af vederlagskravet	377
1.4.4. Konklusion om vederlagskravets størrelse	386
2. Vederlagskravsreglen om misbrug m.v. i RVL § 23, stk. 1	387
3. Dækning på skifte – RVL § 24	389
4. Forhåndsafkald på ret til vederlag	392

Kapitel 8 .....

Overgangs- og fortolkningsproblemer

Kapitel 9 .....

Reform eller præcisering?

Summary .....

Bilag (betænkning 716/1974 s. 17-22 og uddrag af lovforslag nr. L 23 til Lov nr. 396 af 13. juni 1990) .....

Litteratur .....

Domsregister .....

Stikordsregister .....